

نگرشی بر قدرت نرم علمای شیعی در افزایش صلح و کاهش خشونت در جهان

خدیجه احمدی بیغش

مجتمع آموزش علوم اسلامی عالی کوثر

kh.ahmadi3103@yahoo.com

چکیده

در عصر حاضر، توانمندی در بهره‌مندی از قدرت نرم برای کشورها مهم تلقی می‌شود و بر همین اساس، توجه به بسترهای افزایش قدرت نرم را دو چندان می‌کند. یکی از منابع قدرت در کشورهای منطقه و خاورمیانه، مراجع تقلید و عالمان تشیع است. به عبارت دیگر وجود مذهب تشیع و علمای دینی، از ظرفیت‌های مناسبی است که در امور مهم و تاثیرگذار، از جمله کاهش خشونت، نقش بسیار مهمی را ایفا می‌کنند. حال سؤال این است که قدرت نرم علمای شیعه در افزایش صلح و کاهش خشونت در جهان چگونه قابل تبیین است؟ بررسی توصیفی - تحلیلی این مسئله حاکی از آن است که دیدگاه مثبت مراجع تقلید تشیع در کشور ایران و عراق - به عنوان کشورهای نماد تشیع - در کاهش خشونت‌های منطقه‌ای از جمله داعش و... موجب تأثیر بسیاری در منطقه و جهان شده و قدرت نرم تشیع و در واقع دین اسلام را افزایش داده است. تأکید علمای شیعی بر اجرای تعالیم الهی، قانون‌مداری، گسترش و ترویج مردم‌سالاری دینی، عدالت‌گستری، همراهی با ساختار سیاسی و... به گونه‌ای است که حتی می‌تواند با قدرت‌های سخت و نرم سلطه‌گر جهانی مقابله کند.

کلیدواژه‌ها: علمای تشیع، قدرت نرم، افزایش صلح، کاهش خشونت.

مقدمه

اسلام به ملت‌ها ارزش‌هایی انسانی عرضه کرد که نه تنها منافع یک ملت، بلکه منافع تمام جوامع اسلامی و حتی غیراسلامی را نیز در خود دارد؛ زیرا به نوع انسان و رهایی او توجه دارد، نه به گروهی خاص.

منبع عمده قدرت جوامع سیاسی در روابط بین‌الملل، قدرت سخت آنها در قالب عناصر چهارگانه فرهنگی، نظامی، سیاسی و اقتصادی بوده است. اما امروزه به دلایلی نظیر حرکت بین‌المللی به سوی جهانی شدن، انقلاب اطلاعاتی، گسترش سریع وسایل ارتباط جمعی، ناتوانی قدرت آشکار، توان رزمی و نیز حضور نهادهای جهانی غیردولتی در عرصه سیاست بین‌الملل، توزیع منابع قدرت در عرصه‌های مختلف بسیار دچار تغییر شده (Nye, 2002, 61-62) و ساختارهای متفاوت از نوع پیشین در عرصه قدرت در حال شکل‌گیری است که برخی، از آنها با عنوان «رخنه» در نوع کهن قدرت یا «انقلاب» در ماهیت قدرت یاد می‌شود (نای ۱۳۸۹: ۴۱). این امر موجب جابجایی در منابع و نحوه به کارگیری قدرت در اشکالی دیگر شده است (تافلر ۱۳۷۰: ۴۵-۴۷). به گونه‌ای که شاید بتوان گفت امروزه به کارگیری اسلحه برای دستیابی به اهداف ملی یا دفاع از آنها از راه ایجاد نفوذ منفی و سمت‌دهی تحکم‌آمیز به کارهای سایر دولت‌ها، مشروع نیست (هالستی ۱۳۷۳: ۴۷۲). در نتیجه ضرورت به کارگیری قدرت نرم برای رسیدن به منافع، به ویژه تحقق ارزش‌ها یا کسب نتایج مطلوب همراه با کاهش هزینه‌های اجرا و رفع تبعات منفی و مخرب به کارگیری خشونت، آشکار می‌گردد.

بنابر آنچه بیان شد، بررسی قدرت نرم و نفوذ مراجع تقلید و علمای شیعه در کاهش معضلاتی همچون خشونت، به عنوان یکی از منابع اصلی قدرت اسلام در تعاملات سیاسی جهان امروز حائز اهمیت است؛ زیرا هرچه ارتباطات سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، و... جوامع بیشتر باشد، بر اهمیت مسئله افزوده می‌شود. بدین منظور در این پژوهش با روش تحلیلی و توصیفی و مراجعه به متون مختلف غنی در این زمینه، نقش مراجع تقلید و علمای مذهب تشیع در کاهش خشونت در جهان را بررسی می‌کند.

چهارچوب نظری

قدرت

به معنای توان و نیروی تأثیرگذار است که مهم‌ترین مفهوم سامان‌بخش سیاست به حساب می‌آید و به گونه‌ای، روابط سیاسی انسانها را از دیگر روابط آنها متمایز می‌کند (عالم ۱۳۸۳: ۸۸-۸۹). از سوی دیگر دستیابی به منافع و ارزش‌ها نیز خود نیازمند داشتن قدرت است (جمالی ۱۳۸۰: ۲۵۱).

قدرت نرم

به منظور نفوذ و کنترل دیگران استفاده می‌شود که در علم سیاست به ویژه در حوزهٔ منازعات بشری موضوع تازه‌ای نیست (Nye, 1990: 167). قدرت به دو نوع سخت و نرم تقسیم می‌شود. اقناع، مبنای قدرت نرم و تهدید و اجبار، مبنای قدرت سخت هستند (Leonardo 2010: 112). در واقع قدرت نرم، توانایی ایجاد خواست‌های مطلوب از راه به‌کارگیری هنجارها، ارزش‌ها و باورهاست که در مجموع، هر کدام مولد جاذبه را تشکیل می‌دهند (Nye 2002: 60). پس قدرت نرم به طور دقیق همان نفوذ نیست، زیرا نفوذ می‌تواند شامل قدرت سخت نیز باشد. قدرت نرم شامل توانایی‌های جذب کردن است و جذب، اغلب باعث اقدام یا مشارکت همراه با رضایت خواهد شد. بنابراین قدرت نرم، شیوه‌ای است که جذابیت تولید کرده و به نوعی، قابلیت شکل دادن به علایق دیگران را دارد (نای ۱۳۸۹: ۴۳-۴۴).

از آنجا که منابع ایجادکنندهٔ قدرت، محور کلیدی نقش قدرت در جامعه را تشکیل می‌دهد، منابع اصلی قدرت نرم به دو دستهٔ فرهنگی - اعم از دینی، ایتولوژیک، آداب و رسوم و... - و سیاسی - اعم از نگرش‌ها، ارزش‌ها و سیاست عملی در داخل و خارج - تقسیم می‌شوند (نای ۱۳۸۹: ۵۱). لذا تأثیر قدرت نرم، پایدارتر، مؤثرتر و بی‌خطرتر و در واقع کاهش دهندهٔ خطرات احتمالی نیز می‌باشد.

مؤلفه‌های قدرت نرم

توجه به قدرت نرم و منابع بسیار آن، گفتمانی تازه برای تأمین ارزش‌های یک جامعه است و در نتیجه، چهره‌ای جدید از قدرت مطرح می‌کند. دو مؤلفهٔ بارز آن: ۱. اجتماعی بودن: یعنی معنا گرفتن قدرت نرم در شبکه‌ای از روابط اجتماعی و ۲. هنجاری بودن: یعنی تأثیر بیشتر هنجارها و ارزش‌ها در تولید قدرت نرم نسبت به ابزارهاست (نای ۱۳۸۹: ۸-۹).

قدرت نرم اسلام

با توجه به اینکه دین اسلام، دینی آسمانی و کامل است و دعوت به آن همگانی و جهانی^۱، آموزه‌های آن در راستای تاثیرگذاری بیشتر و عمیق‌تر و دستیابی به قدرت نرم، تعالیم بسیاری را سرلوحه خود قرار داده است. قدرت نرم هر جامعه‌ای از ارزش‌های جهان‌بینی، سیاسی، فرهنگ، آن جامعه نشأت می‌گیرد که البته هریک از منابع اصلی آن، می‌توانند به قدرت واقعی و کاربردی تبدیل شوند. برخی از شروط آن عبارتند از:

- بخش‌هایی از فرهنگ - نه همه بخش‌ها - که برای دیگران جذابیت دارند و می‌توانند به قدرت نرم تبدیل شوند؛ از منابع قدرت نرم محسوب می‌شوند.
- در تبدیل به قدرت نرم، فرهنگ‌های محلی و ناحیه‌ای شانس کمتری دارند.
- ارزش‌های سیاسی، منبعی از منابع قدرت نرم به‌شمار می‌آیند؛ به شرطی که در داخل و خارج کشور، مشروع و مورد توجه باشند.
- سیاست خارجی یک کشور در صورتی مولد قدرت نرم است که در چشم و دیدگاه دیگران قانونی و مسئولانه به‌نظر برسد (Nye 2011: 84).

از آنجا که در کشورهای اسلامی، منابع قدرت نرم مطابق با چهارچوب تعالیم اسلام شکل گرفته؛ دین، فرهنگ و ارزش‌های سیاسی در معادلات داخلی و بین‌المللی آنها سود ایجاد کرده و از راه اقناع و جذب، بدون لزوم استفاده از زور و تهدید، اهداف و منافعشان را تأمین می‌کنند.

اسلام، قدرت نرم را به منبع دین و ارزش‌های سیاسی و اجتماعی مرتبط با آن، متکی می‌داند (Mohamadi 2008: 34). امروزه جمهوری اسلامی ایران، پرچمدار الگویی جدید از اندیشه و عمل در جهان است که توانست نظریه صلاحیت و کارآمدی دین را در تأسیس، بنیان و استقرار منابع نوین و متنوع قدرت، نمایندگی و هدایت کند (سیدنژاد ۱۳۸۸: ۹۶) که اساس آن به بنیان‌های انقلاب اسلامی بازمی‌گردد.

اندیشه انقلاب اسلامی ایران به عنوان انقلابی دینی و معنوی، از نظام حکومتی در چشم‌انداز جهانی و سرچشمه اسلام ناب محمدی نشأت گرفته که نه تنها در اعتقادهای اسلامی ریشه دارد، بلکه محرک و هدف خود را نیز در دین جستجو می‌کند. از دیگر سو، انقلاب اسلامی به رهبری امام خمینی به عنوان عالم و مرجع

۱. اِنْ هُوَ اِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ (انعام ۹۰).

تقلیدی شیعی، با شکستن انحصارگرایی در عرصه روابط بین‌الملل و برهم زدن معادلات نابرابر و ناعادلانه جهانی و منطقه‌ای، توانست با تقویت اعتماد به نفس در مسلمانان و با طراحی نوعی نظم بین‌الملل فارغ از سلطه قدرت‌های استکباری براساس سیاست «نه شرقی و نه غربی»، بارقه امید را در دل میلیون‌ها مسلمان و مستضعف بیدار نگه دارد. از این منظر، تحقق انقلاب اسلامی ایران را می‌توان تجلی قدرت نرم اسلام و تشیع به معنای توانایی جذب دیگران بدون تهدید یا پرداخت هزینه محسوس دانست.

بدین جهت استفاده از قدرت نرم برای نشان دادن مشروعیت سیاست‌های انقلاب اسلامی، چهره‌ای جدید از قدرت قلمداد و دربرگیرنده مؤلفه‌های فرهنگی، ایدئولوژیکی، سیاسی، عقیدتی و... است (دهشیری ۱۳۸۵: ۶۶). زمانی می‌توان از وجود منابع برای تحقق قدرت نرم سخن گفت که به صورت بالقوه امکان و توانایی تأثیر و جذب مردم سرزمین‌های دیگر وجود داشته باشد. برای نمونه، حس عدالت‌خواهی جهانی و پرهیز از خشونت - برخاسته از فرهنگ اسلامی شیعی - می‌تواند منبعی برای تحقق قدرت نرم به حساب آید (حجازی ۱۳۸۷: ۴).

کشور عراق به عنوان یکی از کشورهای نماد اسلام و تشیع در جهان، منبع قدرت نرم عالمان دینی و مراجع تقلید است که موقعیت دینی، فرهنگی، سیاسی، عقیدتی حساس در منطقه، وجود احزاب و گروه‌های مبارز شیعی، وجود عتبات عالیات، حوزه‌های علمیه، مراجع تقلید و عالمان دینی، تبلیغ آرمان‌ها، ارزش‌ها و اهداف متعالی اسلام، مبادلات حوزوی و دانشگاهی میان نخبگان و... از جمله ظرفیت‌ها و منابع بالقوه آن به شمار می‌آید.

قدرت نرم مراجع تقلید و علما در خاورمیانه

همبستگی دینی و فرهنگی میان ایران و عراق، این دو کشور را به عنوان نماد اسلام در خاورمیانه معرفی نموده است که مهم‌ترین محورهای آن: وجود مذهب تشیع امامیه و ارتباطات خاص معنوی میان شیعیان هر دو کشور (به ویژه نگرش تشیع پویا و انقلابی یا سیاسی)؛ وجود عتبات عالیات و ایجاد رفت و آمدهای زیارتی در شهرهای نجف، کربلا، سامرا و کاظمین در عراق و شهرهای قم و مشهد در ایران؛ حوزه‌های علمیه دو کشور و ارتباطات دیرینه و خاص میان آنها؛ مرجعیت و زعامت

واحد مذهبی شیعی که سبب همدلی و هماهنگی میان شیعیان هر دو کشور شده است (بلداجی ۱۳۸۴: ۲۸۶).

مذهب تشیع

نخستین انقلابی که آشکارا شریعت و تعالیم اسلامی را به عنوان قانون اساسی خود برگزیده، انقلاب اسلامی ایران است (شریعتی ۱۳۸۸: ۵۷). مذهب تشیع به عنوان عقیده مشترک دینی و مذهبی، یکی از عوامل اصلی ملت‌سازی در ایران و عراق به شمار می‌رود که در ایجاد همبستگی میان پیروان هر دین نقشی بنیادین ایفا کرده است (زین‌العابدین ۱۳۸۶: ۳۳-۳۶). مهم‌ترین تحول گفتمان شیعه در قرن بیستم، تحول از سیاست‌گریزی، و تمایل به ضرورت دخالت در مسائل سیاسی با هدف تشکیل حکومت دینی است. لذا گفتمان سیاسی غالب شیعه در این دوره، گفتمان ولایت فقیهان عادل است که با پیروزی انقلاب اسلامی به گفتمان حاکم تبدیل شد (موسوی ۱۳۸۷: ۲۹۷). در همین ارتباط، پیروزی انقلاب اسلامی ایران، نمونه ملموس و عینی را برای الگوسازی مطرح کرد (احمدی و قزوینی حائری ۱۳۸۹: ۵۶). در واقع، حرکت انقلابی و شیعی مردم عراق (جنبش شیعیان) از پیروزی انقلاب اسلامی ایران نشأت گرفته است (نجفی ۱۳۸۶: ۱۳۱). بنابراین باید این نکته را یادآور شد که نقش شیعیان و رهبران مذهبی، به عنوان یکی از متغیرهای اساسی در جامعه‌شناسی عراق و تحول‌های سیاسی این کشور محسوب می‌شود که پس از سقوط حزب بعث، بسیار پررنگ‌تر شده است. برای نمونه، امروزه شیعیان و مرجع دینی آنها آیت‌الله سیستانی به صورت آشکار در تحول‌های عراق نقش دارند؛ در نتیجه می‌توانند جزو عوامل تأثیرگذار بر تصمیم‌های دولت عراق باشند؛ به علاوه در ساختار قانونی و اجرایی عراق بعد از حذب بعث، براساس قانون اساسی جدید عراق، بلوک اصلی پارلمان که از سوی شیعیان اداره می‌شود حق معرفی نخست‌وزیر را دارد (غلامی قمی ۱۳۸۶: ۱۶۸-۱۸۸).

شهرهای مذهبی

عراق در ده قرن نخست اسلام، اصلی‌ترین مرکز تشیع بوده است (مریچی ۱۳۸۷: ۱۳). هیچ کشور و منطقه دیگری از جهان اسلام - به جز مدینه منوره - مانند عراق نیست که مدفن شش تن از اهل بیت^(ع) باشد. شهرهای نجف، کربلا، کوفه، بصره و حله از شهرهای مهمی هستند که پیش‌بینی می‌شود تحول‌های سیاسی عمیق عراق هنوز هم به تصمیم‌گیری تام و تمام ساکنان آنها وابسته است. شیعیان عراق به طور عمده

در این شهرها ساکنند (Abedin 2000: 1-5). وجود این شهرها با اکثریت شیعه‌نشین می‌تواند وزنه‌ای مناسب در تحقق طرح‌های اسلامی و شیعی در جهان باشد.

حوزه‌های علمیه و مراجع دینی

شهر نجف در مقابل الازهر - مرکز علمی اهل سنت - به عنوان پایگاه اصلی تشیع شناخته می‌شود. روابط نجف و قم - مراکز اندیشه و دانش ایران و عراق - به دلیل آمیختگی مذهبی و احساسات مشترک دینی موجب تأثیر فراوان مردم ایران بر عراق شده است. به این ترتیب، زعامت مذهبی و علمی در عراق به دست عالمان شیعی بوده و اغلب حرکت‌های اعتراض‌آمیز نسبت به حضور بیگانگان یا ضد حکومت، به رهبری مراجع دینی و شیعی صورت گرفته است (غلامی قمی ۱۳۸۶: ۱۷۱).

در دهه‌های ابتدایی قرن بیستم، حوزه علمیه نجف مرکز رهبری عمده جریان‌های معاصر عراق بود و فتاوی دینی - سیاسی علمای شیعه فضایی جدید در عراق به وجود آورد. چون مرجعیت عراق مهم‌ترین قدرت نرم و قدرتمندترین قطب سیاسی در عراق به حساب می‌آمد (رازانی ۱۳۸۴: ۱۰۸)، حوزه‌های علمیه عراق به طبع، منشأ پیدایش احزاب و گروه‌های سیاسی و شهر نجف به عنوان مرکز تحول و طوفان‌های سیاسی بود (مریجی ۱۳۸۷: ۴۷). امروزه حوزه‌های علمیه، عالمان و طلاب ایران و عراق از مهم‌ترین منابع قدرت نرم حکومت‌های شیعی به حساب می‌آیند (حکیم ۱۳۸۲: ۲۷).

نهاد مرجعیت، استقلال مالی روحانیون، شخصیت کاریزماتیک مراجع، مردمی بودن نهاد روحانیت و اعتقاد به مهدویت جزو منابع قدرت روحانیت به حساب آمده (قنبری ۱۳۸۱: ۲۷۲ - ۲۷۸) و در نتیجه سبب ایجاد قدرت نرم و افزایش آن شده است. نقش مرجعیت شیعی در این عرصه تعیین کننده است. مثلاً آیت‌الله سیستانی به‌رغم اصرار و درخواست‌های مکرر مقام‌ها و مسئولان امریکایی، هرگز حاضر به دیدار با آنها نشد (Peterson 2005: 27). همچنین در پاسخ استفتایی در باب نگرش قانون اساسی این کشور بیان کرد که نیروهای اشغالگر شایستگی تعیین اعضای مجلس نگرش قانون اساسی را ندارند و این مهم باید توسط عراقی‌ها یا منتخبان آنها انجام پذیرد (Diamond 2005: 11).

عدالت‌طلبی

بنیادی‌ترین ارزش موجود در اندیشه سیاسی و حکومت‌مداری اسلام و مذهب تشیع، عدالت است (مجتهدزاده ۱۳۸۵: ۴). انقلاب اسلامی ایران، سبب طرح مجدد گفتمان

کهن و ریشه‌دار عدالت اسلامی شد و آن را به عنوان رقیب جدی برابری طلبی چپ مارکسیستی و عدالت‌خواهی لیبرالیستی مطرح ساخت. عدالت‌خواهی در مذهب تشیع، تبلور و عینیت داشته و علمای اسلام و تشیع همواره حامی، مبلغ و مروج عدالت‌گستری و عدالت‌خواهی در جهان بوده‌اند. اهمیت آن در مذهب تشیع تا آنجاست که یکی از اصول پنج‌گانه آن است.

مردم‌سالاری دینی

در ابتدای قرن بیستم، هنوز هیچ ملتی با مردم‌سالاری آشنایی نداشت و بسیاری از تمدن‌های جهانی، اسیر درون‌گرایی خود بودند. در این زمان، برخی از کشورها با تبعیت از فرهنگ و منش اسلامی گام‌های بلندی به سوی مردم‌سالاری برداشتند. نقش عالمان و مراجع تقلید، در این عرصه مهم بود. به عنوان نمونه مردم‌سالاری دینی در جمهوری اسلامی ایران، توسط امام خمینی بنیان گذاشته شد، به گونه‌ای که از آن به بعد جمهوری و اسلامی، اساس ساختار سیاسی و نحوه آرایش نهادهای اسلامی را تشکیل داد که مهم‌ترین نوآوری انقلاب اسلامی در ترکیب جمهوریت با اسلام بود (عیوضی ۱۳۸۹: ۲۹۲).

این نوع مدل حکومتی، بر مشروعیت الهی و مقبولیت مردم در چهارچوب مقررات الهی به صورت هم‌زمان تأکید دارد. انقلاب اسلامی ایران نمونه‌ای موفق و الگویی جدید از دموکراسی را به جهان ارائه کرد که در آن خدا و انسان هر دو وجود داشته و باید مروج و الگوی عینی مردم‌سالاری دینی بر اساس آموزه‌های اسلامی باشد. (دهشیری ۱۳۸۴: ۴۲). ترویج و اجرای صحیح الگوی مردم‌سالاری دینی در ایران توسط علمای اسلامی، اشتیاق جهانیان و به ویژه ملت‌های مسلمان مانند عراق را به نقش‌آفرینی بیشتر و مؤثرتر الگوهای اسلامی در صحنه‌های بین‌المللی افزایش داد. جمهوری اسلامی ایران، توانایی اقناع و جذب مخاطبان را درخصوص به کارگیری نمونه ترویجی مردم‌سالاری دینی و توانایی شکل‌دهی حاکمیت مطلوب را به جهان ارائه کرد (ایروانی ۱۳۸۸: ۱۶۳).

جلوگیری از خالت سلطه‌گران

سیاست اسلام مبتنی بر اصولی است که حفظ استقلال و امنیت کشورها را می‌طلبد. لذا با هرگونه دخالت منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای - خواه به صورت مستقیم یا

غیرمستقیم- در کشورها مخالف است. به همین دلیل علما و مراجع تقلید اسلامی و شیعی در صورت دخالت و سلطهٔ اجانب بر کشورها، به هر شیوه‌ای مخالفت خود را ابراز داشته و با درخواست کمک از سوی کشورها، بر خود و پیروان خود لازم و واجب می‌داند انزجار خود را از بیگانگان ابراز نموده، به کمک آنها شتافته و دست اجانب و بیگانگان را از آن کشورها کوتاه نماید. مثلاً تا پیش از خروج نیروهای نظامی امریکایی از عراق در سال ۲۰۱۱ میلادی، یکی از مهم‌ترین اهداف جمهوری اسلامی ایران در برنامه‌ریزی‌های سیاست خارجی، شکست دادن و در نهایت، خروج آنها از عراق به منظور تأمین امنیت ملی خود و عراق بود؛ زیرا ایران بارها اعلام کرده بود تا هنگامی که نیروهای بیگانه آمریکایی در عراق باشند، نه برای عراق و نه برای ایران، امنیت وجود نخواهد داشت (Milanai 2005: 30-36؛ کوزه‌گر ۱۳۸۹: ۵۵).

امروز جهان بشریت و به خصوص دنیای اسلام با پدیدهٔ شومی به نام داعش و تکفیری‌ها مواجه است که تفکر و اقدامات جنایتکارانهٔ آن، اعتقادات و باورهای مسلمین را هدف گرفته است. این غدهٔ بدخیم که به تصویر منفی از اسلام دامن می‌زند، جنایات بسیاری را در کشورهای سوریه، عراق، پاکستان مرتکب شده که برخی از این جنایات در تاریخ بشریت بی‌سابقه و یا کم‌سابقه بوده است. تحلیل‌گران بر این باورند که نابودی داعش با پایداری جبههٔ مقاومت، درایت رهبر انقلاب اسلامی، مرجعیت شیعه و اقتدار جمهوری اسلامی ایران و سایر کشورهای درگیر مناقشه تحقق یافته است. تکفیری‌ها که ریشه‌های اندیشه و اعمال آنها اعتقادی است، برائتی انحرافی از آموزه‌های دینی ایجاد کرده‌اند. اگرچه مبارزهٔ نظامی با این گروه لازم است، اما کافی نیست؛ باید ریشه‌های آنها به وسیلهٔ علمای اسلام خشکیده شود.

اسلام‌هراسی یکی از نتایج اقدامات تکفیری‌هاست، در حالی که دین اسلام حتی نسبت به غیرمسلمانان دین محبت و رأفت است؛ لذا روش این گروه‌های انحرافی با اسلام بیگانه است. گروه‌های تروریستی و تکفیری دین مردم را نشانه گرفته‌اند که مسلمین باید در این زمینه هوشیار باشند و یکپارچگی و وحدت خود را حفظ کنند. وحدت می‌تواند سدی در برابر توطئه‌های دشمنان اسلام باشد.

متأسفانه جنایات تکفیریون بهانه‌ای به دست دشمنان اسلام داده که اسلام را دین خشونت جلوه دهند، لذا بسیاری از علما و مراجع تقلید شیعه مانند آیات عظام مکارم شیرازی، صافی گلپایگانی، نوری همدانی، جوادی آملی و علوی گرگانی در

پیام‌ها و سخنان جداگانه، با ذکر قساوت، بی‌رحمی و جنایات کور جریان تروریستی داعش، خواستار نابودی آن شده و فتاوی‌یی بر جهاد کفایی با این گروه‌ها صادر کردند. فتوای جهاد کفایی از سوی مرجعیت نجف برای از میان برداشتن داعش صادر شده، در حالی که داعش بیش از آنکه به شیعیان عراق ضرر برساند، به اهل سنت زیان رسانده است. لازم به ذکر است فتواهای مراجع عظام تقلید به جنایات داعش و گروه‌های تکفیری مختص نبوده، بلکه در برهه‌های گوناگون به کمک بشریت آمده و آنان را نجات داده است. مثلاً فتوای معروف میرزای شیرازی در تحریم تنباکو کمر استعمار و سلطه انگلستان را شکست.

نتیجه

تحلیل و بررسی جایگاه و نقش علما و مراجع تقلید شیعی به عنوان قدرتی نرم، در کاهش معضلاتی چون خشونت، نتایج زیر را در بردارد:

- قدرت نرم، زمانی تحقق می‌یابد که کشوری قادر باشد از طریق ارزش‌ها و نهادسازی در روابط خود با سایر کشورها به منظور دستیابی به اهداف متعالی، اصل جذابیت و اقناع را در پیش گیرد.

- قدرت نرم مراجع تقلید و علمای شیعی، در جهت تحقق ارزش‌های اسلامی، عاری از خشونت و لحن خصمانه و تداعی سلطه بوده است؛ در عین حال انعطاف‌پذیری برای اجرای سیاست‌های اسلامی را فراهم نموده و مضامین متعدد و متنوعی از فرهنگ اسلامی را به لایه‌های فرهنگی و هویتی دیگر کشورها انتقال داده است.

- کشورهای ایران و عراق به عنوان دو کشور مهم اسلامی در منطقه و خاورمیانه، واجد منبع حائز اهمیت قدرت نرم نقش عالمان و مراجع تقلید شیعی هستند که در سطح نظام بین‌الملل نیز تأثیرگذار بوده‌اند.

- این قدرت به دلیل نشأت گرفتن از اسلام ناب محمدی (ص) و معیارهایی چون دوری و مبارزه با خشونت و سطره‌گری، موجب تسخیر قلوب ملت‌ها شده است. به گونه‌ای که حتی توان مقابله با قدرت‌های سخت و نرم سلطه‌گر جهانی را دارد.

- پیگیری و تأکید مراجع تقلید و علمای اسلامی شیعی بر اجرای تعالیم الهی، قانون‌مداری، گسترش و ترویج مردم‌سالاری دینی، عدالت‌گستری، همراهی با ساختار سیاسی و... باعث افزایش قدرت نرم مرجعیت شیعی اسلامی خواهد شد.

منابع

- احمدی، فرج‌الله و یاسر قزوینی حائری (۱۳۸۹) «فرایند تدوین قانون اساسی عراق»، *فصلنامه سیاست، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی*، دوره ۴۰، شماره ۲.
- ایروانی، امیرسعید (۱۳۸۸) «عملیات امریکا در عراق و تأثیر آن بر ایران»، *فصلنامه روابط خارجی*، سال اول، شماره ۲.
- حکیم، سید محمدباقر (۱۳۸۲) «شیعیان عراق، آرمان‌ها و چالش‌ها»، *فصلنامه شیعه‌شناسی*، سال اول، شماره ۱.
- برنا بلداجی، سیروس (۱۳۸۴) «روابط جمهوری اسلامی ایران و عراق نوین (چالش‌ها، فرصت‌ها و تهدیدها)»، *مجلس و پژوهش*، سال دوازدهم، شماره ۴۹ و ۵۰.
- تافلر، آلوین (۱۳۷۰) *تغییر ماهیت قدرت (دانش، ثروت و خشونت در آستانه قرن بیست و یکم)*، مترجمان حسن نورائی بیدخت و شاهرخ بهار، تهران: مرکز ترجمه و نشر کتاب.
- جمالی، حسن (۱۳۸۰)، *تاریخ و اصول روابط بین‌الملل*، قم: مرکز تحقیقات اسلامی.
- حجازی، حسین (۱۳۸۷) «ظرفیت‌های قدرت نرم‌افزاری جمهوری اسلامی ایران در مقابله با تهدیدات نرم امریکا»، *گزارش جمهور*، شماره ۲۶ و ۲۷.
- دهشیری، محمدرضا (۱۳۸۵) «جایگاه قدرت نرم در انقلاب اسلامی ایران»، *مجله حضور*، شماره ۵۷.
- ----- (۱۳۸۴) «الزامات فراروی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در پرتو سند چشم‌انداز بیست ساله»، *مجله اندیشه انقلاب اسلامی*، شماره ۱۴ و ۱۶.
- رازانی، احسان (۱۳۸۴) پیامدهای حضور نظامی آمریکا در عراق بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران، تهران، سازمان عقیدتی و سیاسی ناجا
- سیدنژاد، سید باقر (۱۳۸۸) «سلفی‌گری و تأثیر آن بر جمهوری اسلامی ایران»، *مطالعات راهبردی*، سال سیزدهم، شماره ۱
- شریعتی، شهروز (۱۳۸۸) *معرفت‌شناسی بنیان‌های فکری گفتمان مقاومت اسلامی در انقلاب ایران*، تهران: وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.
- قنبری، آیت (۱۳۸۱) «منابع قدرت روحانیت شیعه در ایران»، *فصلنامه علوم سیاسی*، شماره ۲۰.
- عیوضی، محمدرحیم (۱۳۸۹) «مقایسه مردم‌سالاری دینی و لیبرال دموکراسی»، *راهبرد یاس*، شماره ۲۱.
- غلامی قمی، مصطفی (۱۳۸۶) «نقش شیعیان و رهبران مذهبی در تحولات سیاسی و اجتماعی عراق در سده اخیر»، *فصلنامه شیعه‌شناسی*، سال پنجم، شماره ۱۷.
- کوزه‌گر، ولی (۱۳۸۹) «روابط ایران با حکومت اقلیم کردستان عراق»، *ماهنامه گزارش*، پیاپی ۲۱۹.
- مجتهدزاده، پیروز (۱۳۸۵) «دادگری پدیده‌ای از هویت ایرانی»، *مجله سیاسی*، شماره ۲۲۳.

- مریچی، شمس‌الله (۱۳۸۷) *مبانی فکری و اجتماعی جریان‌های معاصر عراق*، قم: بوستان کتاب
- موسوی، سید محمد (۱۳۸۷) «تحول گفتمان سیاسی تشیع در قرن بیستم»، *فصلنامه سیاست، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی*، دوره ۳۸.
- نای، جوزف (۱۳۸۹) *قدرت نرم؛ ابزارهای موفقیت در سیاست بین‌الملل*، ترجمه سید محسن روحانی و مهدی ذوالفقاری، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق^(ع).
- نجفی، فیروز (۱۳۸۶) تأثیر انقلاب اسلامی بر جنبش شیعیان عراق، *پژوهشنامه تاریخ*، شماره ۱۰.
- هالستی، کی.جی (۱۳۷۳) مبانی تحلیل سیاست بین‌الملل، ترجمه بهرام مستقیمی و مسعود طارم سری، تهران، وزارت امور خارجه
- Abedin. Mahan (2002) "Iranian views on regime change in Iraq". *Jointly published by united state committee for a free lebanan and the middle east forum*. vol.4.
- Diamond, Larry (2005) "Building democracy after conflict, lessons from Iraq" *Journal of democracy*. Vo:16, no:1, January.
- Nye. Joseph (2011) *The Future of power*. United States: public affairs.
- ----- (2004) "Soft power and American foreign policy". *Political science quarterly*. Vol: 119.
- ----- (2002) "The Information Revolution and American soft power". *asia-pacific review*. vol.9.
- ----- (1990) "Soft power". *Foreign policy*. no.80 autumn.
-